

տիլ լինի մեղ համար: Խւրաքանչիւր կիրակի օր պաշակերտները հաւաքվում են դպրոցը, ուր մի քանի ժամ շարունակ լսում են եկեղեցական մի քանի արարողութիւնների բացատրութիւնը: Կարծէք երեխան այդ դասախոսութիւններից կարող է որ և է հիմնաւոր տևողական հասկացողութիւնն դուրս բերել, կարծէք կրօնագիտութիւնը ամեն տեղ ուսուցանում են մի «ազգասէր» ալօսեցուն պատիւ բերող տաք շատախօսութիւններով և կարծէք կրօնագիտութեան առարկան միայն սուբրենն ու արարողութիւններն են: Ընթերցողը կարող է մըտածել թէ գոնէ բարձր դասաւոն աշակերտները կարող են մի բան հասկանալ: Բայց էլ ինչ հարկաւորութիւն կայ փոքր երեխաներին մի քանի ժամ տան ջել. և մեծերը ինչ պէտք է սովորեն, քանի որ դասախօսը ոչ միայն աստուածաբան չէ, այլ և հմուտ կրօնագէտ չէ. նա միանգումայն թիւր ու անիմաստ մեկնութիւններ է տալիս, լսողի մէջ ներշնչում է կրօնական նեղ, անհամբերող, անհաշտ հոգի, երթենն և տարօրինակ վարդապետութիւններ է քարոզում, օտարութիւ գաղափարներ է յայտնում, մինչև իսկ անտանելի հոգով է վերաբերվում դէպի ազգային լուսաւորութեան գործը: Այդպիսի բաններ լսող աշակերտը որտեղի քահանացու է, ասացէք ինդրեմ: Ինչպէս որ ամեն մի շատախօս հռետոր չէ: այնպէս և ամեն մի լաւ երգեցող լաւ քահանացացու չէ: իսկ մեր դպրանոցը, կրկնում ենք, բացի երգեցողութիւննից, ուսում առնող երիտասարդին ուրիշ մի պաշար չէ տալիս, որով նա կարողանար հսկուրականի դժուար ասպարիզում երեւալ, իբրև մի հաստատոն ոյժ, իբրև իր գործին տեղեակ մասնագէտ իւ զարմանալի էլ չէ, եթէ նա երբէք չը կարողանայ ձեռք բերել այդպիսի պաշար: Ով է նրա ուսուցիչը.—մի մարդ, որ իր լեզուից հրաշճներ է թափում ժողովրդականութիւն վաստակելու համար, ամեննեին չը մտածելով որ նա այդ ժողովրդի համար ովհնչ օգտակար բան չէ անում և չի էլ կարող այսուհետեւ անել, թէն իր աշակերտների հետ մի ուրիշի մօտ կրօնագիտութիւն չը սովորած յանկարծ սև զգեստ հագնէ, որին այժմ ապահնում են առանց խարութեան թէ լուսաւորեալը, թէ տէկտը, թէ կեղծաւորը և թէ անմեղ գառնուկ ձեացողը:

Հայ դպրոցը հայ եկեղեցու նախագաւիթն է.

կիրթ երկիրներում, երբ դպրոցին վերաբերեալ
մի որ և է հանդէս է լինում, նոյն խակ դպրոցի
օգտին պարահանդէս, դա մեծ մասսամբ լինում է
նոյն խակ դպրոցի դահլիճում: Խակ մեր դպրոցը իր
շինութեան մէջ սեփական ոչ մի ընդարձակ դահ-
լիճ չունելով, իր հանդէսները պէտք է դպրոցից
դուրս կատարի: Այդպէս, օրինակ, անցեալ փե-
տրվարի 21-ին յօդուա դպրանոցի կայացած պա-
րահանդէսը տրվեցաւ տեղիս քաղաքային կլո-
րում: Պարահանդէսին ներկայ էին թէ պ. նա-
հանդապետը և թէ այլ ոռւա բարձրաստիճան ան-
ձինք, ինչպէս և, ի հարկէ, շատ հայեր և մինչև
անդամ թուրքեր: Ի դէպ է ասել որ պարահան-
դէսը տուեց դպրոցին զուա արդիւնք 300 բուբկի:

Մեզ գրում են Շիրակի Արդինն Ավալից հե-
տեսալը: «Այս տարի Արգինայում բնակվող հայե-
րըս Զատկի տօնի առիթով մեր մէջ հանգանա-
կութիւն անելով, ՚ի յիշատակ սուրբ Յարութեա-
նը երկու կով մատաղ արինք և բաժանեցինք մի-
սը այդ օրը Արգինայում այցելող ամբողջ աղքա-
բնակութեանը, առանց կրօնի խտրութեան, նոյն-
պէս տեղական թուրքերին, իւրաքանչիւրի տունը
առանձին առանձին ուղարկելով: Եղայրական
յարաբերութեան այդպիսի օրինակ առաջին ան-
գամն է որ Արգինայում տեղի է ունենում»:

Շիրակ՝ գաւառլից մեզ հազորդում են, որ այդ-
տեղի երկրագործները աւարտելու մօս են իրանց
դաշտային վարուցանքները, խակ այդ գաւառի
շատ տեղերում արգէն բոլորովին աւարտած են
ամեն դաշտային պարագմոնքները:

Ապրիլի 21-ին Ղ.ԶԼ.ԶԱԽՉԱՆ գիւղի բնակիչնե-
րի իրար մէջ մի մեծ կոխ է ծագում մի ամենա-
անչյին հանդամանքի պատճառով: Մի արտի
տէրը տեսնում է իր արտի մէջ իր գրացու մի
ոչխար, որ հովիւը անզգուշութիւնից արտի մէջ
էր թողել: Արտի տէրը յայսնելով որ ոչխարը
փչացրել է իր արտը, մի կատաղի կոխ է սկս-
վում ոչխարի տիրոջ, արտի տիրոջ և հովիւների
մէջ, այսպէս որ կուր ժամանակ հինգ հովի ծանր
վէլքեր են ստանում և նրանց թւում մի կիր, որի դրութիւնը,
ասում են, անցուսակ է:

— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մինք Գայիրէի թղթակցութեան մէջ հաղորդինք արդէն մեր ընթերցողներին նվազագույն առաջարկութեան մասին համար բութու ծախսը արդէն ապահովված է արքունի գանձարանից պիտի նպաստ մնայ տարեկան 3,500 բութի, տաս տարվաց աշքում. այդին նոյնպէս ստանում է տարեկան նպաստ 1,200 բութի, և բացի սրանից ինընին տալիս է տարեկան արդիւնք մօտ 2,000 բլի և այլն: Ընկերութեան հաշով պիտի պահանջի 15 թոշակաւոր աշակերտներ, որոնցից իւրաքիւրին ընկերութիւնը պիտի տայ 120 բութի բեկան մնունդի, հագուստի և կօշիկի համար: Եթոշակաւորներից պիտի ընդունվեն և երեկ աշակերտներ մօտ 25 թուով: Ընկերութիւնն էլեն սկսել է այդ նպատակին յարժար մի փիթեան կառուցումն, որի համար արքունի գանձանը տուել է նպաստ 6,000 բութի: Այդ չիթիւնը մինչև առաջիկայ հոկտեմբեր ամիսը կը ջանայ, իսկ աշակերտները առժամանակ կը տապարվեն ժամանակաւոր տախտակաշէն չիթեան մէջ: Ընկերութիւնը նոյն այդում ունի գէն օրինակելի շերամատուն: Դպրոցը մանուղը որք է գիւղական կամ սկզբնական երկրագունան դպրոցի վկայականն ունենալ և արդէն ունվագ են 20 աշակերտներ, որոնցից 13 հոթոշակաւոր: Տարվայ վերջում կընդունվեն 20 իսկ առ այժմ ընդունելութիւն չի լինի: Դպրոցի կառավարիչ նշանակված է մասնագէտ առաջազովիչ: Պ. Խատիսօվի ճառից յետոյ գոհաւական մաղթանք կատարեց ուուս քահանաւուն և մի ճառ ասեց աշակերտներին ուղղված, նեց շինութիւնը և այդին: Ընկերութիւնը հիւսիրեց հանդիսականներին սուրճով: Ներկայ էր բոցի բացմանը և պ. Եանօվսկի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈՒՐԵՐ

բերութիւններին, այլ և առհասարակ նա դէմ է ուրիշ տեսակ յարաբերութիւնների ում հետ և լինի. չափով, կանոնաւորութեան և ընդունված պատշաճաւորութեան (որութիւն) շատ պահանջները անկարելի է մտերիմ, ազատ յարաբերութիւնների ժամանակ պահպանել: Անցնում են օրեր, ամիսներ, տարիներ՝ Խվան Խլիչ հիւանդանում է: Սկզբում Խվան Խլիչ ոչինչ ուշադրութիւն չէ դարձնում իր հիւանդանութեան վրա. նա միայն իր սովորական պարագմունքների վրա աւելացնում է մի չնչին գործ ևս—օրուայ որոշ ժամերին որոշ դեղեր ընդունելը: Այն ինչ բժիշկը մխալուել է նրա հիւանդանութիւնը որոշելում, և խկական ցաւը հետզհետէ զարգանում է: Նա դիմում է ուրիշ բժիշկ և սկսիում են նոր կարգի դեղեր: Խվան Խլիչ օրէցօր թուլանում է, և պէտք է պառկի... Բայց տանը նստել պարագմունքները ընդհատել անկանոնութիւն է մայնում նրա կեանքի մէջ: Խվան Խլիչ ուժ է գործ դնում իր վրա կանոնաւոր կերպով դատարան յանախելու և իրեն յանձնած գործերին տանը նայելու համար: Մի, երկու, երեք՝ չորրորդ անդամում արդէն նրա ուժերը մատնում են իրեն: Դատարանում ծառայողները պարզ տեսնում են, որ Խվան Խլիչ առաջվայ Խվան Խլիչ չէ, որ նա ըլփոթվում է իր անելիքներում, որ նրա ձեռքի տակ գործերը դանդաղվում, շատ անդամ սիսալ ընթացք են ստանում: Նկատում է այդ և ինքը Խվան Խլիչ, նկատում է նա դրա հետ և այն, որ ծառայողների յարաբերութիւնը դէպի ինքը փոխվում է, որ նրանք բոլորեկեան էլ առաջուայ պէս նրան, «Ներքեցից վերե» չեն նայում, այլ մի տեսակ

կայ: Միայն նրան ծառայող ժողովը գիտել մարդկանց գործասիմն է, որ պնդում է, թէ մեռնելը մի դժուար բան չէ, որ այսօրուայ առողջը անգամ էքուց կարող է մեռնել: Իվ. Խլիչի մէջքի ցաւերը անտանելի են, նրա մէջ էլ ուժ չը կայ դրանց զիմանալու, նա քամուած է: Մի նոր հրապիրուած բժիշկ խորհուրդ է տալիս դիմել մայրաքաղաքի «ամենայայտնի բժշկին»: Ինչ կայ, ինչներդ է, այդ ոչինչ, միւսը դատարկ բան է, նայեմ այս գեղին, ինչպէս է մի երրորդ բանը, խօսում է «ամենայայտնի բժիշկը», կարծես, երկու բոլէ չի անցնի, և իվ. Խլ. ոտի կը կանգնի: Կառողջանամ, հարցնում է իվ. Խլիչ: «Գէ կարելի խոստանալ բայց կարելի թիւն կայ», ամենասովորական ժեստերով արտասանեց իր պատասխանը և հեռացաւ: Թէ ինչքան են օգնում վերջնիս դեղերն էլ, այդ երևում է նրանից, որ իվ. Խլ. իրեն աւելի թեթևացած է զգում, երբ Գերասիմը բռնում է նրա ոտները բարձրացրած դիրքում: «Ամենաերկելի բժշկին էլ տեսայ... մտածում է իվ. Խլ.... «Այն, բոլոր եքեան կեզծում են... Նա ոկտում է մտաբերել իր սեպական կենաքը... ինքն էլ է եղել... սառնասիրտ, ինքն էլ է եղել կեզծում... Մի երկու փայլուն զիծ նա յիշում է միայն մանկութիւնից՝ մնացած բոլոր կեսնքը ամբողջովին կեղծ էր... իվ. Խլիչի ֆիզիքական տանջանքներին աւելանում են և բարոյական տանջանքները: Մի կողմից անցեալի տիսուր յիշատակները, անցեալի սուս, սիսալ և կեղծ բնաւորութիւնը, կամ ինչպէս ասում է ինքը, «անցեալի կատարեալ սեռթիւնը», միւս կողմից շրջապատսղների սառնամրտու-

Նոր այրում-քորբագում են նրա ուղեղը։ Կինը
աջարկում է գործ զնել «վերջին միջոցը»։
Իլ. սկզբում մերժում, յետոյ համաձայնիւում
-նա ընդունում է հաղորդութիւն և,
ըծես, փոքր ինչ թեթևանում է... բայց կեանքից
ունեցած և այժմ խսպառ կործանված նրա
դափարը այժմ նրանից նոր աշխատանք է պա-
նջում, պահանջում է նրանից ոչկեղծ կեան-
վրա գաղափար կազմել։ Տեսնդային բոր-
ժմամբ աշխատում է նրա ուղեղը։ Գերասի-
պատկերը պակաս տեղ չէ բռնում այդ
խատանգում։ ահա և, չը նայելով ոչ մի տեսակը
գելքների, իր մենեսակից նետվում է դէպի սի-
փի հօր գիրկը Խլ. Խլ. գիմն ազեստ—որ դին։
Խլ. բոլոր հոգւով շարժուած է... նրա դէմքի
մի անսովոր աշխատութիւն արտայալվեց-
, կարծես, մօտեցաւ իրեն զբաղեցնող հարցի-
գրական վճռին... Այն, նա մի առանձին
նորութեամբ ուզում է մի ինչ որ բանի մասին
մել անգամ... «Եսսս...» սկսեց Խլ. Խլ. և ար-
կեց շոնչը... նա մեռաւ—Մենք կոպիտ կեր-
պ սկատմեցինք կոմ Տօլստօյի դեռ լոյս չը տե-
ծ «Իվան Խլիչի մահը» գրուածքի բովանդա-
թիւնը։ Որ և է կօմենտարից մեր կողմից աւե-
տ ենք համարում։ Դրա համար մեզ երաշխա-
կարող է լինել այն համգամանքը, որ «Իվ.
մահը» գրուածքում շօշափած մի քանի ծան-
կշիու խնդիրները Տօլստօյի վերջին ժամանակ-
ուիս մի քանի ուրիշ գրուածներից արդէն մի-
շտնի չափով ծանօթ և կշուտած են հասարա-
թեան մէջ...

